

Forskerinterview

Se tidligere forskerinterviews her: www.djoef.dk/forskerinterview

Af Lars Lønstrup, freelancejournalist / Foto Ricky John Molloy

EU udhuler retsstaten

Jurist og strafferetsekspert Vagn Greve hylder retsstaten og nærer som udgangspunkt en dyb skepsis over for statsmagten. Derfor advarer han imod udviklingen inden for EU, som han kalder. *"Law and economics gået grassat"*.

Auschwitz fandt aldrig sted. Beskyldningerne om naziregimets folkemord på jøderne er opspind.

I Tyskland kan mennesket bag sådan et udsagn straffes som en forbryder. I Danmark ville både han og udsagnet være omfattet af ytringsfriheden. Men måske ikke så længe endnu, påpeger et af fyrtårnene i dansk strafferet, juristen (dr.h.c. og lic.jur.) Vagn Greve, der efter en menneskealder på Københavns Universitet i dag har kontor på Center for kreditret og kapitalmarkedsret, CBS.

Med Lissabon-traktaten bevæger EU-landene sig nemlig efter hans mening endnu et skridt videre imod ensretning af strafferets-systemerne i de enkelte europæiske lande. Og den udvikling finder Vagn Greve "meget betænkelig," som han skriver i en artikel i det nye nummer af Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab.

Men hvorfor mener du egentlig det? I en mindre og internationaliseret verden er der vel fordele ved ensartede regler og love – også på strafferettens område?

"Ikke hvis den pågældende lovgivning strider imod kulturen, værdierne og menneskesynet i det enkelte EU-land. I så fald bør man efter min mening vente med at lovgive, til kulturen har udviklet sig til et fælles stadi i alle EU-landene. I stedet for som nu først at skabe EU-ret og dernæst vente på, at landenes værdier

følger efter. Når man gør det, siger man indirekte, at værdierne og kulturen i de enkelte EU-lande er ligegyldige, for nu har vi nogle fælles mål om varerne, pengene og arbejdskraftens frie bevægelighed, og så må landenes flere hundrede år gamle historie og nationale egenart vige. Det er law and economics gået grassat."

De fælles europæiske værdier skal nok trænge igennem i dansk lovgivning. Det har de altid gjort, og det vil de blive ved med

Vagn Greve, jurist og strafferetsekspert

Men hvad mister vi ved øget europæisk integration på det retlige område? Du nævner selv retten til at benægte det nazistiske folkemord på jøderne, men den ret kan vi vel godt undvære?

"Nej, for sker det, vil det bryde med kernen i den nordiske udgave af den demokratiske retsstat: Nemlig at staten ikke skal have beføjelser til at gå ind at bestemme, hvad der er sandhed, og straffe de individer, som siger, at der er en anden sandhed. Personligt mener jeg, at disse 'Auschwitz-Lügen' er nogle af de mest idiotiske påstande, der findes. Og at de mennesker, der fremfører dem, gennemgående er

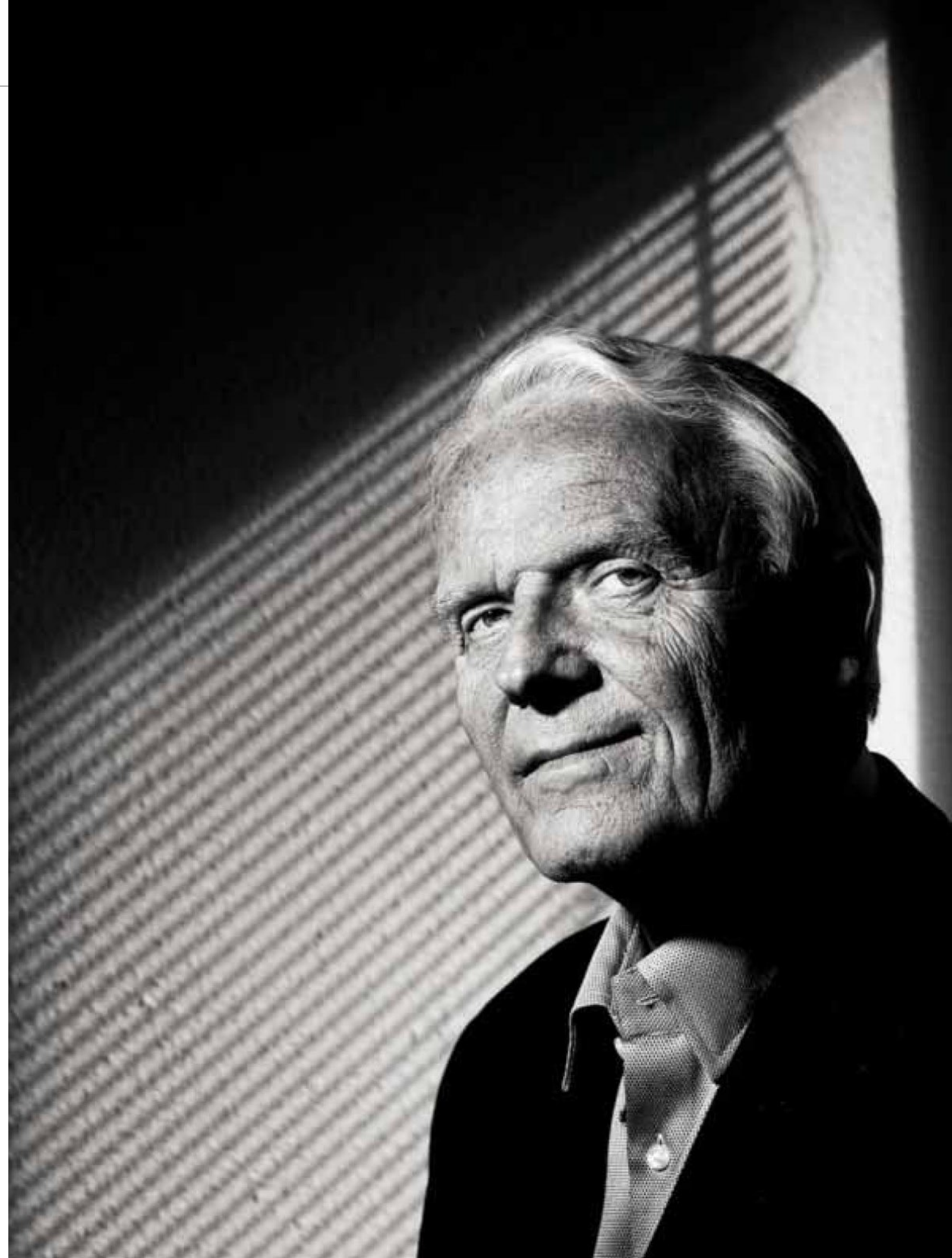
særdeles usympatiske. Men deres ret til at tale vil jeg ikke anfægte."

Men har vi ikke også en fælles europæisk kultur, som kan retfærdiggøre fælles europæiske love?

"De fælles europæiske værdier skal nok trænge igennem i dansk lovgivning. Det har de altid gjort, og det vil de blive ved med. Nogle af de vigtigste principper i den danske retsstat udspringer af tanker og ideer, som blev undfanget i Frankrig i oplysningstiden i 1800-tallet, men med den vigtige pointe, at disse principper først blev omsat i danske love, da vi selv var klar til det. Det er det afgørende, for der er også historiske og kulturelle forskelle landene imellem. Selv nabolande som Danmark og Sverige har meget forskellige retskulturer. Blandt andet har vi – stadig – langt flere områder, staten ikke må beskæftige sig med, end tilfældet er i Sverige."

Tilhængere af stadig tættere bånd imellem EU-landene slår på, at fællesskabet sikrer fred og stabilitet i Europa, og at nationalisme historisk har skabt ufred og krig i vores verdensdel. Er det ikke et godt argument for mere EU og mindre nationalstat?

"Jamen på en række områder har vi jo sammenlignelige regler og love i landene i dag. Når jeg siger, at vi skal respektere nationale forskelle, er det ikke, fordi de er enorme. Men →

et klart eksempel er de helt forskellige strafudmålingspraksisser, man har i de enkelte lande. I det øjeblik man går ind og harmoniserer, så viser historien, at det altid er dem, der vil have den barskeste ordning, som vinder. Og hvis man som jeg mener, at enhver unødvendig straf er en uetisk straf, så skaber vi på den måde et uetisk straffesystem. Der vil komme flere eksempler, hvis udviklingen ikke vendes, for det er jo stadig forholdsvis nyt, at straffetretten er kommet ind under EU. Det skete i første omgang med en dom i EU-Domstolen (2005, red.), dernæst med traktatfæstelsen i Lissabon-traktaten, og derfor vil konsekvenserne vise sig stærkere og stærkere for hvert år, der går. Men den afgørende grund til, at jeg har været imod denne udvikling fra begyndelsen, er, at den undertrykker fundamentale retsstatsprincipper.”

Hvordan undertrykker udviklingen fundamentale retsstatsprincipper?

”Ved at tilsidesætte retsstaten. Forskellen mellem en retsstat og en ikke-retsstat ligger i springet mellem at finde retten og at finde på retten, som min kollega, juraprofessor Gorm Toftegaard Nielsen, har formuleret det.

🗨 I det øjeblik man går ind og harmoniserer, så viser historien, at det altid er dem, der vil have den barskeste ordning, som vinder

Vagn Greve, jurist og strafferetsekspert

Dermed sigter han til, at retsstaten skabes af de mennesker, som befolkningen har valgt til det. Det vil sige politikere – og ikke dommere eller embedsmænd. Det har været kernen i retsstaten siden oplysningstiden, men dette grundlæggende princip respekteres ikke af EU-Domstolen og EU-Kommissionen og faktisk heller ikke af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol under Europarådet. Trods forskelle mellem disse to institutioner lider de nemlig af den samme grundlæggende skavank: At dommere og i nogen grad også embedsmænd siger: ”Det her mener vi er god lov,

og derfor skal den gælde i alle medlemslande. Det kan godt være, at parlamenterne i de enkelte europæiske lande ikke er enige og slet ikke ville have vedtaget den samme lov. Men sådan bliver det.”

Men hvorfor skulle dommerne i EU-Domstolen og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol ønske at sætte politikerne ud på et sidespor og gennemtrumfe deres egne love?

”Det er ikke tilfældigt, hvem der sidder som dommere i de internationale domstole. Dem, der sidder i Strasbourg, brænder for menneskerettigheder. Dem, der sidder i Luxembourg, brænder for EU’s idealer. Når de ser, at her krænkes nogle menneskerettigheder, eller her krænkes nogle økonomiske interesser, så ser de det som bagstræberisk, at man ikke nationalt har gennemført regler, som kan forhindre disse krænkelser. Og de ved samtidig, at det vil tage lang, lang tid at få de nationale parlamenter til at vedtage den relevante lovgivning. Men nu har de muligheden for at gøre det, de finder rigtigt, på egen hånd – og gøre det hu-vej uden at afvente proceduren hos de folkevalgte. I deres egen selvopfattelse skaber de dermed en bedre europæisk rets-

tilstand på det menneskeretlige eller økonomiske område. Men at man er idealist er ikke nødvendigvis ensbetydende med, at man gør det rigtige.”

Mener du tværtimod, at idealister gør det forkerte?

”Det risikerer de ofte, ja. Der er masser af love, som jeg gevaldigt gerne så ændret i Danmark. Men det er nu engang Folketinget, der skal vedtage det – ikke en forsker og akademiker som mig og heller ikke en dommer eller et dommerkollegium i Højesteret. Og det er

ikke afgørende, om det bliver gode love – forstået sådan at de har et godt indhold. Det er aldrig en god lov, hvis den ikke opfylder retsstatskravet om, at den har parlamentarisk – og dermed vælgerbefolkningens – legitimitet bag sig.”

I artiklen i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab citerer du strafferetkolleger, som er uenige med dig og har mere tiltro til EU-Domstolen end til de europæiske politikere i forhold til at opnå velfungerende europæiske samfund. Hvad deler jer?

”Ofte vil vi dele samme mål, men være uenige om vejen. Eksempelvis ser vi alle gerne en mere velfungerende europæisk banksektor, men hvor nogle jurister tror, at vi bedst når målet med ens regler i alle europæiske lande, tror jeg og andre, at reglerne fungerer bedst, hvis de har legitimitet i befolkningen i det enkelte land. Ellers vil befolkningen være mindre tilbøjelig til at overholde reglerne, lyder vores argument. Til syvende og sidst er det et spørgsmål om menneskesyn og samfundssyn – ikke om jura. Juristen kan sige: ’Sådan ser verden ud’. Men han kan ikke besvare næste spørgsmål, som er: ’Er det godt, at verden ser sådan ud?’ Der må det enkelte menneske træde til og foretage et valg.”

Hvad ligger så bag dit personlige valg?

”En grundlæggende opfattelse af at det enkelte menneskes særpræg skal beskyttes. Derfor hylder jeg retsstaten og nærer som udgangspunkt en dyb skepsis over for statsmagten. Den skal kontrolleres af vores demokratiske institutioner, og det er blevet sværere i takt med internationaliseringen. Den udvikling vil jeg gerne advare imod.” ■

